

Kronika

Natos bombkrig diskuteras också i Frankrike, men utan polarisering à la Sverige. Margareta Norlin undrar varför.

Stilla dagar i Paris

Kriget i Jugoslavien har snart pågått tre veckor. Militära bedömare ser inte hur Natogeneralerna ska kunna komma fram till en snabb lösning. Läget i Kosovo liksom i resten av Serbien förvärras snabbt. Nu står vi där med näsan mot väggen och begrundar den mänskliga katastrof som bombningarna hittills åstadkommit.

Hur kommenterar då resten av Europa den uppkomna situationen? Opinionsläget i Frankrike – där jag för närvarande befinner mig – liknar i viss mån det svenska. Liksom i Sverige står regeringen på Natos sida, men den skruvar olustigt på sig, och skulle gärna vilja få Rysslands hjälp med en förhandlingslösning. Frankrikes regering anser också att FN måste "ta itu med grundproblemet", vad de nu kan mena med det, och vill att FN:s roll ska bli "större än att bara ta hand om flyktingströmmarna".

Liksom i Sverige är det många franska skribenter, författare och politiskt engagerade debattörer som protesterar mot Natos bombningar av Serbien, och föreslår olika åtgärder. Det har varit protestdemonstrationer av vänsterkaraktär i Paris, med bland annat den vänstersocialdemokratiska Medborgarrörelsen, säregnet nog eftersom dess ledare Jean-Pierre Chevènement sitter kvar som inrikesminister.

Bombmotståndet inordnas snarast under etiketten "traditionell fransk antiamerikanism" med något som liknar en axelryckning.

Liksom de likaledes protesterande kommunistiska ministrarna. (I Tyskland deltog häromdagen 50 000 i en fredsmarsch mot kriget.)

Pierre Bordieu och andra akademiker som till exempel historieforskaren Vidal Naquet har publicerat ett uttåg om stopp för bombningarna och inkallande av fredstrupper i FN:s regi. De har fått omedelbart svar av den så kallade Kosovolistan, som istället kräver markinsats av Natotrupper. Enligt en färsk opinionsundersökning stöder 45 procent av fransmännen det förslaget, men 36 procent är emot. Inte som i Sverige alltså, där majoriteten är mot Natobomber.

Det som skiljer sig mest är ändå själva mediaklimatet. I Frankrike är nyhetssändningarna betydligt färre – under helgen var det nästan svårt att få koll på situationen – men de nyheter som sänds är betydligt mindre färgade av CNN och lägger vikt vid långa, egna reportage och kunniga reportrar på fältet. Tonläget i pressen är betydligt mindre upphetsat än i Sverige, bombmotståndet inordnas snarast under etiketten "traditionell fransk antiamerikanism" med något som liknar en axelryckning.

Varför är det så? Undrar jag. Har svenska media smittats mer av de amerikanska inslagen? Eller beror läget på de många debattmagasinen i svensk TV, där opinionsbildare tussas ihop såväl i morgonnyheter som i kvällarnas diskussionsprogram enligt en stereotyp konflikt-dramaturgi med argumentation i actiontempo?

I fransk TV har vi hittills inte lyckats hitta ett enda sådant program! (Nåja, ett. Efter en ömsint långfilm om ett lesbiskt förhållande anordnades studiodebatt om homosexualitet med diverse experter.) Vad kan denna skillnad bero på? Är det de svenska partiernas kris som återspeglas i att andra företrädare måste ta över den ideologiska diskussionen? Eftersom politikerna själva inte gärna tar ställning – de kan ju tycka fel och få opinionen mot sig – måste media skaka fram andra som gör det. I Frankrike är politikerna mer orädda.

Eller är det medborgarandam, det större intresset från vanligt folk för internationella frågor i Sverige, som pressar TV att försöka spegla (styra) opinionen? Svårt att avgöra, men hur som helst är det skönt med en smula svalka runt pannan.

13 april 1999

MARGARETA NORLIN

Kan hawaiianerna kräva sin frihet?

När det knakar i välfärden visar det sig att de nationella identiteterna har överlevt. Klas Östman har läst en omstridd studie.

Socialantropologen Kajsa Ekholm Friedmans bok om Hawaii väcker viktiga frågor om nationalism och mångkulturalism. Mottagandet av verket tyder på att det svenska kulturlivet styrs av samma klantänkande som hon beskriver på Hawaii.

Socialantropologi

Kajsa Ekholm Friedman
*Trubbel i paradiset:
Hawaiianernas återkomst*
Carlssons, 1998

I slutet av 1700-talet kom de första europeiska upptäckarna till ögruppen Hawaii, som ligger isolerat i Stilla havet. Under 1800-talet växte den vita befolkningen och den ekonomiska strukturen förändrades. Odling av socker för export blev en viktig näring och eftersom hawaiianerna själva inte ville arbeta på de utländskt ägda plantagerna, togs deras plats av importerad arbetskraft, främst från Japan. USA tog successivt kontroll över öarna, som 1959 blev en amerikansk delstat.

Idag utgör hawaiianerna ungefär 18 procent av befolkningen. Vita och japaner ligger på omkring 25 respektive 20 procent.

Jordbruk och fiske

Den stora massan av ursprungsbefolkningen försörjde sig på en kombination av jordbruk och fiske, men deras traditionella rätt till marken försvagades av sockerodlarnas och senare turistindustrins anspråk. Många hawaiianer lever idag på socialbidrag, delvis på grund av ovilja att bidra till "de andras" samhäll. Samtidigt finns en radikal nationalistisk rörelse, där somliga hävdar att de nya etniska grupperna är inkräktare som bör fräntas all politisk makt.

Syftet med studien är inte helt klart. En stor del ägnas det sociala livet i en av de sista kvarvarande fiskebyarna, Miloli'i. Men resonemangen om nationalitet och mångkulturalism med exempel från både Hawaii och Sverige är av allmänt intresse. Särskilt som författaren gjort sig känd som kontroversiell kritiker av Sveriges invandringspolitik.

Naturlig etnicitet

Ekholm Friedman kritiserar de så kallade konstruktivisterna, som menar att etnisk identitet bara är en "föreställd" gemenskap, utan naturlig grund. Snarare ansluter hon sig till dem, som ser etniciteten som primär och naturlig för människan. En viss sorts nationalism ser hon som något gott. Om jag förstätt henne rätt menar hon att ett gemensamt medborgarskap inte är nog för att upprätthålla solidariteten mellan

Därför kan mångkulturalism bli oerhört farlig. Att det likväl är det officiellt proklamerade idealen i de flesta västerländska samhällen verkar författaren vilja förklara med ett slags överklasskonspiration i globaliserings tidevarv, en härskande och sönderpolitiskt riktad mot alla ursprungsbefolkningar, svenskar likväl som hawaiianer.

En rörig struktur

Kajsa Ekholm Friedmans bok lider av en rörig struktur och ofullgångna resonemang. Hennes syn på nationaliteten som en "naturlig" identitet och den negativa hållningen till globaliseringen är inte invändningsfri. Jag tror att hon underskattar möjlig-

heterna att skapa ett fungerande samhälle av skilda etniska grupper. I resten av USA inlemmas ständigt nya grupper i det moderna projektet, där medborgarskapet med tiden blir överordnad den etniska härkomsten. Hawaiianerna är så långt ett särfall.

Den goda nationalismen. Hawaiis enare kung Kamehameha står lei-klädd staty i Honolulu.

människor. Den goda nationalismens samhörighetskänsla var nödvändig för uppbyggnaden av de moderna välfärdsstaterna. Den typen av nationalism blir av än mer kritisk betydelse när den permanenta arbetslösheten stiger och stora grupper utestängs från verklig delaktighet i det moderna, individbaserade västerländska samhället. Etnisk homogenitet kan då fungera som ett nödvändigt samhällskitt.

I samhällen med flera olika etniska grupper kan försvagad förankring i det moderna projektet istället betyda att solidariteten inom klanen kombineras med fiendtlighet utåt, som i den studerade hawaiianska fiskebyn. Den goda nationalismen kan då lätt urarta i en aggressiv etno-nationalism.

Men *Hawaiianernas återkomst* är ett lovavert försök att seriöst diskutera viktiga frågor, i motsats till det gängse rabblandet av slagord. Boken friar också Kajsa Ekholm Friedman från anklagelsen att egentligen vara något slags kryptorassist. Den tystnad hennes arbete hittills har bemötts med tyder bara på att hon faktiskt har rätt i påståendet att också moderna överklasser styrs av ett starkt klantänkande: Personer som på något sätt har ställt sig utanför klanen låtsas man helt enkelt inte om.

KLAS ÖSTMAN

Särminners många trynen

E vigthetsmaskinen återuppstår med jämna mellanrum, liksom galten Särminner, fast i skilda former. Men den avslöjas alltid som bluff. Åndock fortsätter föreställningen om en *perpetuum mobile* att locka teknikerna och deras supporters, något som bland andra handläggarna på Nutek kan vittna om.

I spar- och pensionsfonder har vi nu fått den ekonomiska evighetsmaskinen, den som mot modest uppoffring i nuet ska leverera en arbetsfri gentlemannaförsörjning i framtiden. Tanken är tilltalande och därför tror många på den. En av de mest troende är den berömda amerikanske ekonomen Martin Feldstein som inte försummar ett tillfälle att propagandera för dem. I The Economist den 13 mars framför han den typiska evighetsmaskiniden, fast i ekonomisk tappning: *It pays for itself*. Vår främste inhemsk fondapostel är den i övrigt kloke Stefan Fölster.

Fondförespråkarna glömmar att nämna att om fondsparandet inte

investeras i företagande så kan framtida pensionärer se sig i månen efter den försörjningen. Fondförvaltare har erfarenhetsmässigt mycket stora svårigheter att placera sparandet produktivt i små och nystartade företag. Däremot driver deras efterfrågan på placeringstillgångar upp priserna på främst storbolagens aktier. Det engelska uttrycket för detta är *asset inflation*.

Spararna får härvan en skenbar bild av hög avkastning på sina fondplaceringar. Få nya och små företag kan konkurrera med den bilden. Den ekonomiska evighetsmaskinen är således samhällsskadlig eftersom den försvårar finansieringen av ny- och småföretagandet. Den är en bluff.

BO PERSSON

paracelsus@mail.bip.net